POLITICA CADRELOR ÎN PROCESUL DE INSERȚIE A BASARABIEI ÎN CADRUL IMPERIULUI RUS (1812-1828)

Sergiu BOȚOLIN

Perioada cuprinsă în intervalul 1812-1828, specifică datorită caracterului relativ autonom a Basarabiei în cadrul Imperiul Rus, a evidențiat o sensibilitate sporită a sistemului administrativ față de caracterul conducerii regionale, cum ar fi instituția rezidentului plenipotențiar sau cea a guvernatorului general. Factura, uneori mai permisivă, alteori mai restrictivă, a conducerii regionale față de regimul privilegiat din Basarabia era dictată, în primul rând, de schimbarea vectorului politicii interne la Centru. Basarabia reprezentând mai curând un subiect, încă nedefinitivat, al imperiului care a resimțit pe deplin efectul acestor schimbări decât un obiect al unor profunde conceptualizări din partea autorităților centrale. Sensibilitatea sporită a Basarabiei față de fluctuațiile demarate de schimbarea vectorului politicii interne a fost cauzată de stadiul incipient de organizare instituțională dar și, nu în ultimă instanță, de lipsa unei viziuni univoce exprimate de elita locală.

Conjunctura politică instabilă în care s-a aflat Imperiul Rus în primul sfert al secolului al XIX-lea s-a transpus în viziuni contrare sau cel puțin ambigue referitor la modelul de integrare a noii provincii. Din acest considerent, acțiunile funcționarilor de prim rang de la Chișinău, care reprezintă de fapt emanații ale Centrului, trebuie tratate drept prime semnale de difuzare a noii paradigme instaurate la Centru. Caracterul tranzitoriu al structurii instituționale din Basarabia, ce implica o interacțiune continuă a tendințelor de centralizare și a celor de descentralizare, a principiilor de autonomie teritorială cu cele de omogenizare, era adesea accentuat de profilul diferit al funcționarilor

de prin rang din Basarabia, începând cu S. Sturdza şi până la M. Voronțov. În același timp, delegarea anumitor funcționari la Chișinău se datorează nu doar schimbărilor de paradigmă la Centru, reprezentând şi un rezultat al rețelelor interpersonale din eșaloanele de vârf ale puterii. Numirea lui Scarlat Sturdza în calitate de guvernator al Basarabiei poate fi atribuită într-o anumită măsură anume acestei supoziții.

În urma semnării Tratatului de la Iași (1792), Scarlat Sturdza, care la acel moment exercita funcția de hatman, decide să părăsească țara și să se stabilească în Imperiul Rus. Viața la Sankt - Petersburg a adus însă și complicații de ordin financiar, care au determinat într-un final părăsirea capitalei și stabilirea în satul Ustie, în apropiere de Moghiliov. De remarcat că interdicțiile Împăratului Pavel I, cât și caracterul excentric al conducerii sale a motivat multe familii influente să părăsească capitala în favoarea domeniilor provinciale. Astfel, în așteptarea unor zile mai bune, provincia rusească devine, pentru mulți foști demnitari, un fel de curte în exil. Printre demnitarii dizgrațiați de Pavel I, stabiliți la Moghiliov, era și P. Ciceagov, vechi favorit al Împărătesei Ecaterina a II-a și viitor ministru al Marinei sub Alexandru I. Stabilirea unei relații durabile între familiile Sturdza și Ciceagov s-a dovedit a fi decisivă pentru noua provincie, care încă nici nu se prefigura.

Tărăgănarea tratativelor de pace cu otomanii cât și iminența unui atac din partea lui Napoleon, a determinat necesitatea implicării flotei Mării Negre și Dunării. Din aceste considerente, se ia decizia ca generalul Kutuzov să fie înlocuit de amiralul P. Ciceagov. Înainte de plecare, amiralul îl roagă pe împărat să-l asocieze în deplasarea sa pe Scarlat Sturdza, pe care-l cunoștea de ani buni. Interesant că, anterior la Sankt - Petersburg, anume în casa lui Sturdza, Ciceagov îl întâlnește pe I. Capodistria, cei doi fiind artizanii sistemului administrativ provizoriu al Basarabiei.

Accederea lui I. Capodistria în funcțiile - cheie la Ministerul de Externe, fiind animat de propriul proiect grecesc care rezona cu cel al bunicii actualului împărat, Ecaterina a II-a, a contat extrem de mult în păstrarea cadrului privilegiat de organizare politico-administrativă a

Basarabiei, în pofida acutizării relațiilor între succesorul lui Scarlat Sturdza și elita locală. De remarcat că nici generalul I.M. Hartigh nu era un străin pentru familia Sturdza. Acesta era căsătorit cu Helene, fiica Marelui Logofăt Grigore Sturdza și, prin urmare, nepoata primului Guvernator al Basarabiei.

Anexarea Basarabiei a avut loc într-o perioadă de regândire a modelului optim de funcționare a Imperiului Rus, în special al periferiilor vestice. Acțiunile întreprinse de către Împăratul Alexandru I în a doua parte a domniei sale, se deosebeau de cele din perioada 1801-1811. Astfel, începând cu 1812, dar mai ales după finalizarea lucrărilor Congresului de la Viena în 1815, Alexandru I se reorientează spre problemele interne ale Imperiului Rus. Prin crearea unei noi instituții, precum cea a rezidentului plenipotențiar (namestnic), s-a încercat o descentralizare a puterii, or, noii structuri create urma să i se delege o parte din atribuțiile ce le reveneau până atunci autorităților centrale. Totuși, această tentativă de descentralizare nu însemna neapărat o distanțare a Periferiei de Centru, ținând cont de faptul că rezidenții plenipotențiari erau în contact direct cu Împăratul, iar deciziile majore urmau a fi luate doar după aprobarea acestuia. În acest sens, numirea lui A. Bahmetiev în calitate de rezident plenipotențiar în Basarabia, nu trebuie analizată doar din perspectiva unei măsuri adoptate de Centru în vederea aplanării conflictului între conducerea regională și elita locală, ci mai curând drept un semnal al păstrării vectorului liberal materializat în instrucțiunile elaborate anterior de I. Capodistria.

Schimbarea poziției Împăratului Alexandru I față de mișcarea eteristă, dar și în general față de mișcările naționale, ce a provocat și plecarea lui I. Capodistria din serviciul de stat rus, a determinat acea schimbare de paradigmă a Centrului față de viitorul periferiilor. Acest fapt a fost resimțit și în Basarabia, în special după 1820. Înlocuirea lui A. Bahmetiev cu I. Inzov, care cumula și funcția de șef al departamentului coloniștilor, reprezenta un semnal clar al restrângerii cadrului privilegiat. Iar numirea lui M.Voronțov în calitate de locțiitor plenipotențiar al Basarabiei, fiind în același timp guvernator general al Novorosiei, a fost decisivă pentru inserarea regiunii într-un câmp vast al colonizării și, prin urmare, a omogenizării politicilor aplicate în Basarabia cu cele aplicate altor provincii centrale ale Imperiului.

Referinţe:

1. *Basarabia în colecția completă a legilor Imperiului Rus.* Volumul 1. *Documente extrase din Colecția 1 (1649-1825)*. Chișinău: Cartdidact, 2017, p.798.
2. GHERVAS, S. *Reinventarea tradiției: Alexandru Sturdza și Europa Sfintei Alianțe*. Chișinău: Cartier, 2014, p. 599.
3. PÂSLARIUC, V. *Cum a fost semnat Tratatul de la Bucureşti.* 2012 [Accesat 10.09.2019] Disponibil: http://www.contrafort.md/categorii/-cum-fost-semnat-tratatul-de-la-bucure-ti
4. PÂSLARIUC, V. Reflecții noi pe marginea unei discuții istoriografice vechi: Cine a decis stabilirea Chișinăului ca centru administrativ al Basarabiei, În: *Materialele Conferinței Internaționale Identitățile Chișinăului*, ediția a III-a, 1-2 octombrie 2015. Chișinău: Arc, 2016, pp. 11-17.
5. КУШКО, А., ТАКИ, В. (при участии Грома О.), *Бессарабия в составе Российской империи (1812-1917)*, серия Historia Rossica / Окрайны Российской империи, Москва: Новое литературное обозрение, 2012, с. 394.
6. КУШКО, А., ТАКИ, В. Конструируя Бессарабию: имперские и национальные модели построения провинции, În: *Imperium inter pares: роль трансферов в истории российской империи (1700-1917)*, серия Historia Rossica, Москва: Новое литературное обозрение, 2010, сс. 210-243.
7. МОРОЗАН, В. *Бессарабия и ее дворянство в – начале в.* В 2 т. Т.1. СПб.: Дмитрий БУЛАНИН, 2018, с. 616.